

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

- Hyvinvointialue toteaa, että kansainvälisten tutkimuksien perusteella tehokkaimmat keinot alkoholin kulutuksen ja alkoholihaittojen vähentämiseen ovat alkoholin tarjonnan rajoittaminen ja alkoholijuomien hintaa nostava verotus.
- Esitysluonnoksen mukainen päivittäistavarakaupassa myytävän alkoholipitoisuuden kasvattaminen 5,5 tilavuusprosentista 8,0 tilavuusprosenttiin tapahtuisi tilanteessa, jossa VM:ssä on samaan aikaan suunnitteilla alkoholiverotusta koskeva muutosesitys. Esityksiä tuleekin siis tarkastella niiden arvoidun yhteisvaikutuksen näkökulmasta.
- Alkoholiverotuksen muutosta koskevassa esityksessä oluen suhteellinen kilpailuasema tulisi parantumaan myös ilman sitä koskevan alkoholiveron alentamista, koska muiden alkoholijuomien kuin oluen veronkorotukset toisivat oluelle suhteellista kilpailuetua. Lisäksi Virossa vastikään toteutetut veronkorotukset tekevät oluen myynnistä nykyisellään Suomessa entistä kilpailukykyisempää ilman siihen kohdistuvia veronalennuksia.
- Alkoholilain edellisen (vuoden 2018) uudistuksen myötä 4,8–5,5-tilavuusprosenttisten vahvojen oluiden vähittäismyynti kasvoi reilut 600 prosenttia ja saman vahvuisten juomasekoitusten vähittäismyynti reilut 500 prosenttia vuodesta 2017 vuoteen 2019 vaikka alkoholiveroja samanaikaisesti korotettiin 10 prosentilla vuonna 2018. Yleensä veronkorotukset vähentävät alkoholin kulutusta, mutta vuonna 2018 kulutus lisääntyi hieman veronkorotuksista huolimatta. Alkon myynnin osuus kokonaiskulutuksesta laski vuosina 2017–2019 (34 % -> 31 %), kun taas päivittäistavarakaupan osuus kasvoi (39 % -> 41 %).

- THL:n vuonna 2022 julkaisemassa tutkimusraportissa (Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain jälkiarvointi, THL:n Raportti 7/2022) edellä kuvatun kehityksen merkittäväksi tekijäksi arvioitiin vähittäismyyntipaikkojen määrän suuri lisääntyminen. Vuonna 2017 4,8–5,5-tilavuusprosenttisia oluita sai ostaa vain noin 350:stä Alkon myymälästä, kun vuoden 2018 lopussa vähittäismyyntilupia oli Manner-Suomessa noin 5900. Vastaavaa kehitys tapahtuisi nyt esitetyn alkoholilain muutoksen toteutuessa. Mikäli päivittäistavarakaupassa myytävien alkoholijuomien raja nostettaisiin lausuntopyynnön kohteena olevasta esityksestä ilmenevin tavoin koskemaan enintään 8 prosenttia sisältäviä käymisteitse valmistettuja juomia, lisäisi tämä 5,6–8,0-prosenttisten vahvojen oluiden ja mietojen viinien myyntipaikkojen määrän noin 17-kertaiseksi nykyiseen verrattuna.

- Vaikka oluen kulutus on vähentynyt Suomessa viimeisen vuosikymmenen aikana, tilastoidusta alkoholinkulutuksesta yhä noin 46 prosenttia juodaan oluena. Siksi suunniteltu olutveron alennus, mikäli se näkyisi hintojen laskuna, yhdistettynä oluen ja muiden päivittäistavarakaupassa myytävien käymisteitse valmistettujen juomien (eli mietojen viinien) suurimman sallitun alkoholipitoisuuden nostoon, lisäisi suurimman juomaryhmän eli oluen kulutusta entisestään ja samalla alkoholin kokonaiskulutusta kulutusta sekä alkoholihaittoja merkittävästi. Väestön terveyden ja hyvinvoinnin kannalta ei ole perusteltua käyttää muiden alkoholijuomien veronkorotuksista tulevaa verokertymää oluen verotuksen alentamiseen samaan aikaan, kun entistä vahvempien oluiden saatavuutta lisätään ja oluen kilpailukyky markkinoilla paranee myös ilman siihen kohdistuvaa veronalennusta. Oluen osuus alkoholiveron kokonaiskertymästä tulee säilyttää ennallaan varauduttaessa oluen kulutuksen nähtävissä olevasta kasvusta johtuvien seurausten torjuntaan.

- FCG:n (Finnish Consulting Group) vuonna 2023 julkaistujen nk. PYLL-indeksiä (Potential Years of Life Lost) hyödyntävien analyysien ja arvioiden mukaan Suomessa alkoholi on suurin yksittäinen ennenaikaisen (ennen 75 ikävuotta tapahtuvan) kuoleman aiheuttava tekijä, ja näin on myös Satakunnassa. (Lähde: FCG, Suomen vältettävissä olevat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet 2023)

- THL:n em. raportin mukaan alkoholikuolleisuus ja alkoholin aiheuttamat maksa- ja haimasairaudet lisääntyivät koko maassa vuoden 2018 lakiuudistuksen jälkeen enemmän kuin alkoholin kokonaiskulutuksen muutoksen perusteella olisi voinut odottaa, koska paljon ennestäänkin juovat lisäsivät kulutustaan. Samoin tapahtui vuoden 2004 alkoholiveron alentamisen jälkeen. On perusteltua odottaa vastaavaa tapahtuvan tämän nyt esitetynkin lainmuutoksen seurauksena. Erityisesti kuolleisuuden kasvun muutos oli THL:n mukaan nähtävissä pienituloisten miesten väestöosassa. Eriarvoisuus alkoholihaittojen kohdentumisessa on siis lisääntynyt vuoden 2017 jälkeen. Tämä THL:n raportista ilmenevä kehityskulku korreloi A-klinikkasäätiön vuonna 2023 esittämän arvion kanssa, jonka mukaan vuosina 2016–2020 alkoholisairauksiin liittyvät terveydenhuollon kustannukset ovat kasvaneet vähintään 30 prosenttia.

- THL:n em. raportissa siteerattu laaja tutkimusnäyttö osoittaa, että alkoholin tarjonnan ja saatavuuden lisääminen vaikuttaa samalla alkoholiperusteisia ongelmia lisäävästi. Alkoholiongelmiin lisääntyminen ei kuitenkaan jää vaikuttamaan pelkästään itse päihdeongelmaiseen vaan se koskee erityisen paljon hänen lähipiiriään ja sairastuttaa monin tavoin useita henkilöitä.

Päihdeongelmaisten läheiset ovatkin yksi eniten kasvaneista asiakasryhmissä päihdetyössä viime vuosina.

- THL:n raportista ilmenevin tavoin alkoholiongelmat tilastollisesti myös altistavat väkivaltaan, sekä uhriksi että tekijäksi; niin lähisuhdeväkivaltaan kuin ns. katuväkivaltaan, millä on suora korrelaatio sosiaalihuollon ja lastensuojelun palvelutarpeeseen ja kustannuksiin. Työeläkeyhtiö Elon vuonna 2021 esittämän arvion mukaan noin miljoona suomalaista kokee haittaa lähipiirin alkoholinkäytöstä ja noin 1,2 miljoonaa suomalaista on kokenut humalahaittoja, kuten riitoja, tapaturmia, käytöksensä katumista tai vahingoittanut tavaroitaan alkoholin käytön vuoksi. Suorien henkilöön kohdistuvien vaikutusten lisäksi alkoholin käytön vuoksi jää tulematta työstä aiheutuva hyöty yhteiskunnalle. Elon esittämän arvion mukaan alkoholin käyttö aiheuttaakin suomalaisilla työpaikoilla vähintään 500 miljoonan euron, mahdollisesti jopa miljardin euron suuruiset vuosittaiset kustannukset/haittavaikutukset.

- Kansainvälisen tutkimuksen (Canadian Institute for Substance Use Research, University of Victoria, Stockwell, ym. 2019) mukaan Alkon yksinoikeusjärjestelmästä luopuminen lisäisi alkoholin kokonaiskulutusta peräti 9 prosentilla. Tämä tarkoittaisi, että alkoholikuolemat lisääntyisivät arviolta 14 prosentilla ja alkoholin aiheuttamien haittojen suorat kokonaiskustannukset 17 prosentilla eli 300 miljoonalla eurolla vuodessa. Vaikka alkoholin saatavuuden lisäämisen päivittäistavarakaupassa ei vielä hallituksen esityksen perusteella merkitsikään alkoholimyynnin vapauttamista kokonaan, olisi se merkittävä muutos nykytilaan ja selkeä askel kohti alkoholin vähittäismyynnin monopolijakelusta luopumista. Esitetyn lakimuutoksen seurauksena olisi (muukin tutkimusnäyttö huomioiden) kiistatta odotettavissa merkittävä osa em. tutkimuksessa todetuista yhteiskunnallisista haittavaikutuksista.

- Edellä todetuilla perusteilla Satakunnan hyvinvointialue kannattaa VM:ssä suunniteltavia alkoholiverotuksen maltillisia korotuksia, mutta ei kannata oluen verotuksen alentamista nykyisestään. Samoilla perusteilla hyvinvointialue katsoo, että nykyisellään päivittäistavarakaupassa myytäviä vahvempien (yli 5,5 tilavuusprosenttia) alkoholijuomien myynti kuluttajille tulee säilyttää Alkon monopolin piirissä. Oluen verotusta on aiheellista korottaa samassa suhteessa muiden alkoholijuomien verotuksen kanssa ja suunnata tästä tullut tuotto päihdeongelmien ennaltaehkäisyn ja hoidon rahoitukseen hyvinvointialueiden rahoituslain ja kuntien valtionosuuksien kautta.

YHTEENVETO

Hyvinvointialue katsoo, että yli 5,5 tilavuusprosenttia vahvempien alkoholijuomien vähittäismyynti kuluttajille tulee säilyttää Alkon monopolin piirissä. Hyvinvointialue ei puolla tältä osin alkoholilakiin esitettyä muutosta.

Satakunnan hyvinvointialue

Kirsi Varhila

Hyvinvointialuejohtaja

Varhila Kirsi
Satakunnan hyvinvointialue

Tapiola Jukka
Satakunnan hyvinvointialue